
Mezinárodní audit systému VaVal v ČR - shrnutí

2. průběžné zprávy spol. Technopolis, VB

Mezinárodní audit systému VaVal v ČR - shrnutí 2. průběžné zprávy spol. Technopolis, VB

IPn projekt MŠMT „Mezinárodní audit systému VaVal v České republice a implementace jeho závěrů do strategických dokumentů“
Klíčové shrnutí 2. průběžné zprávy Technopolisu, Velká Británie
Řízení českého systému VaVal

Národní konkurenceschopnost a inovační výkonnost se odvíjí od kvality a poznatků podnikatelských subjektů, výzkumných organizací, vysokých škol a vlády.

Při uplatňování role státu v národním inovačním systému mají problémy všechny země. Jako nejefektivnější způsob řízení se jeví finský model, kde Rada pro výzkum a inovace určuje klíčové obecné směry politiky VaV a Radě předsedá ministerský předseda. Klíčem k úspěchu je, že Rada představuje jistou „arénu“ pro diskusi, do velké míry spoléhá na vstupy od resortů a státních agentur a zároveň je nechává připravit návrhy implementací. Rada má malý sekretariát, intenzivně využívá znalostí shromažďovaných jinými subjekty v systému a není zatížena mikromanagementem.

Jako funkční alternativa koordinačního orgánu se přirozeně nabízí norský přístup jediné instituce pro výzkum a inovace. V praxi však tato instituce postrádá autoritu integrovat politiky jednotlivých ministerstev a v podstatě neexistuje rada s tak vysokým postavením, která by to zvládla. Ani francouzský model, kde část ministerstva pro vědu koordinuje rozpočty na výzkum všech ministerstev, není schopen bránit fragmentaci politik mezi navzájem si konkurujícími si resorty.

Český systém řízení VaVal zdá se přechází od tradičního modelu, kde všechna ministerstva mají jistou zodpovědnost za výzkum, k modelu, kde zodpovědnost nakonec žádné ministerstvo nemá a strategické a autoritativní role jsou centralizovány v rukou Rady pro VaVal (dále Rada). Přejít k tomuto modelu v ČR se zdá být veden extrémně nízkou mírou důvěry a touhou vyhnout se politickému kořistění. V konečném stadiu by Rada mohla usměrňovat TA ČR a GA ČR s vyloučením role ministerstev. To by mělo výhodu v silné koordinaci politik, ale na straně druhé by to vedlo k odtrženosti politik VaVal od znalostí resortů, pokud jde o obory a aktéry a od dalších politik, se kterými by měla být politika VaVal v souladu. Taková centralizace také přenáší na Radu neudržitelnou analytickou zátěž na Radu.

Významným problémem v uplatňování role státu v řízení a dozorování inovačního systému v ČR je absence evaluační kultury vztážené k politickému cyklu. Politický cyklus zde představuje proces identifikace společenských problémů a příležitostí a na to navazující proces vývoje a implementace adekvátních opatření. V tomto je zcela klíčové získávat zpětnou vazbu o tom, zda opatření efektivně vedou k cílům, protože stát jinak není schopen rozpoznat, zda zvolený přístup je prospěšný nebo škodlivý. Hodnocení programů VaVal se v ČR zaměřuje na přímé výstupy programů. Důsledkem je, že neexistuje žádné zhodnocení toho, zda programy vedou k cílům, pro které byly zamýšleny. Stát nefinancuje programy VaVal kvůli publikacím a patentům samotným, ale dělá to proto, aby bylo dosaženo širších společenských přínosů. Pokud se pozornost hodnocení nepřesměruje od snadno spočítatelných věcí, které samy o sobě nejsou nijak užitečné, k odhalování toho, zda programy správně identifikují a řeší společenské problémy, nebude ani známo zda jsou české programy VaVal efektivní.

Podobně problematická je aplikace „jednoho kopyta na všechno“, které představuje stávající Metodika hodnocení výsledků VaVal, která mechanicky přepočítává výsledky na bod, které slouží k hodnocení institucí a následně i k alokaci institucionální podpory. Důvody pro Metodiku jsou dobré: snaha o transparentnost; jasný signál že výsledky a kvalita výzkumu jsou důležité; spojuje hodnocení a formování politiky. Metodika má technické nedostatky, které ale lze postupně ošetřit. Avšak mezi fundamentální problémy Metodiky patří následující: redukuje komplexní realizaci výzkumu a inovací na příliš zjednodušené ukazatele výkonnosti; nerozlišuje mezi různými typy institucí zřízených k různému účelu; indukuje perverzní snahy obehřávat systém; odcizuje velkou část vědecké komunity; zakotvuje instituce v úspěšných kolejích minulosti, které nemusí být relevantní v budoucnosti.

Metodiku je třeba nahradit přístupem kombinujícími indikátory minulé výkonnosti a schopností investovat do budoucnosti.

Shrnutí

- Inovační systémy jsou složité, nelineární a informace jsou v nich rozprostřené.
- Dokonalá řídicí struktura systému VaVal neexistuje. Ostatní země čím dál více usilují o koordinaci rozprostřených znalostí k aplikaci holistických, vybalancovaných politik.
- ČR jde obráceným způsobem: centralizuje a odosobňuje rozhodnutí, která se jinde činí decentralizovaně v důvěryhodném partnerství s aktéry.

- Rada pro VaVal by měla koordinovat a budovat konsensus ohledně obecných strategií a neměla by provádět mikromanagement.
 - Toho lze dosáhnout decentralizací a cestou jemného usměrňování založeného na dialogu a pečlivém monitoringu.
 - Nápomocné může být takové hodnocení, které je méně mechanické a více orientované na formování politiky VaV.
 - Institucionální podpora by měla být poskytována na delší období, ideálně 4 roky, tak, aby umožnila rozvoj organizace, orientaci na nové oblasti výzkumu a dodala na jedné straně stabilitu a na druhé perspektivu.
- tisková zpráva MŠMT, 18. 4. 2011